

Yaşlı Bireylere Bakım Verenlerde Yaşlılık Dönemi Korkusu ve Ölüm Kaygısı Fear of Old Age and Death Anxiety in Caregivers of the Elderly



Kübra Sarı¹,



Merve Çayır Yılmaz¹

¹Amasya Üniversitesi, Sağlık Bilimleri
Fakültesi, İç Hastalıkları Hemşireliği
Anabilim Dalı, Amasya, Türkiye

Sorumlu Yazar:

Merve ÇAYIR YILMAZ, Amasya
Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, İç
Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı,
Amasya, Türkiye
E-Posta: merve.yilmaz@amasya.edu.tr
Telefon: +90 542 804 22 63

Nasıl Atıf Yapılmalı: Sarı K, Çayır
Yılmaz M. Yaşlı Bireylere Bakım
Verenlerde Yaşlılık Dönemi Korkusu ve
Ölüm Kaygısı. Geriatrik Bilimler Dergisi.
2025;8(1):10-19.
Doi: 10.47141/geriatrik.1572604.

Geliş Tarihi: 05.11.2024
Kabul Tarihi: 30.03.2025

ÖZ

Amaç: Bu araştırma, yaşlı bireylere bakım verenlerde yaşlılık dönemi korkusunun ve ölüm kaygısının belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Gereç ve Yöntemler: Tanımlayıcı nitelikteki bu araştırma bir devlet hastanesinin dahili ve cerrahi kliniklerinde yatan yaşlı bireylere bakım veren 143 birey ile yürütülmüştür. Araştırma verileri, Mart-Haziran 2024 tarihleri arasında Kişisel Bilgi Formu, Yaşlılık Dönemi Korkusu Ölçeği ve Templer'in Ölüm Kaygısı Ölçeği kullanılarak toplanmıştır.

Bulgular: Yaşlı bireylere bakım veren bireylerin yaş ortalaması 51,56±9,79 bulunmuştur. Bakım veren bireylerin Yaşlılık Dönemi Korkusu Ölçeği puan ortalamasının 32,76±8,95, Templer'in Ölüm Kaygısı Ölçeği puan ortalamasının 60,53±17,88 olduğu belirlenmiştir. Yaş ile yaşlılık dönemi korkusu arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır ($r=0.0196$; $p<0.05$). Yapılan doğrusal regresyon analizi sonucuna göre ise yaşlılık dönemi korkusunun, ölüm kaygısına pozitif yönde anlamlı bir etkisinin olduğu saptanmıştır ($t=6.195$; $p<0.001$).

Sonuç: Yaşlı bireylere bakım veren bireylerin yaşlılık dönemi korkularının ve ölüm kaygılarının orta düzeyde olduğu bulunmuş olup yaş arttıkça yaşlılık dönemi korkusunun arttığı belirlenmiştir. Ayrıca bireylerdeki yaşlılık dönemi korkusunun ölüm kaygısını artırdığı saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bakım Veren, Ölüm Kaygısı, Yaşlı, Yaşlılık Dönemi Korkusu

ABSTRACT

Aim: This study was conducted to determine the fear of old age and death anxiety in caregivers of elderly individuals.

Materials and Methods: This descriptive study was conducted with 143 caregivers of elderly individuals hospitalized in the internal and surgical clinics of a state hospital. The data were collected between March and June 2024 using the Personal Information Form, the Fear of Old Age Scale and Templer's Death Anxiety Scale.

Results: The mean age of caregivers of elderly individuals was 51.56±9.79 years. The mean score of the Fear of Old Age Scale was 32.76±8.95 and the mean score of Templer's Death Anxiety Scale was 60.53±17.88. There was a significant positive correlation between age and fear of old age ($r=0.0196$; $p<0.05$). According to the results of linear regression analysis, it was found that fear of old age had a significant positive effect on death anxiety ($t=6.195$; $p<0.001$).

Conclusion: It was found that the fear of old age and death anxiety of caregivers of elderly individuals were at a moderate level, and it was determined that the fear of old age increased with increasing age. In addition, it was determined that fear of old age increased death anxiety in individuals.

Keywords: Caregiver, Death Anxiety, Elderly, Fear of Old Age



GİRİŞ

Dünya’da ve ülkemizde yaşlı nüfus oranı giderek artmaktadır. Birleşmiş Milletler dünya nüfus tahminlerine göre 2022 yılı dünya geneli yaşlı nüfusu, 771 milyondur. Yaşlı nüfus sayısının 2030 yılında 994 milyona, 2050 yılında ise 1,6 milyara ulaşacağı tahmin edilmektedir (1). Ülkemizdeki yaşlı nüfus sayısının ise 2023 yılı itibari ile 8 milyon 722 bin 806 olduğu ve yaşlı nüfusun toplam nüfus içerisindeki oranının %10,2’ye yükseldiği belirlenmiştir (2).

Yaşlanma ile bireylerde fizyolojik, psikolojik ve sosyal alanlara ilişkin çeşitli gerilemeler meydana gelmekte olup, yaşlılık döneminde fonksiyonel yetersizlikler ve günlük yaşam aktivitelerindeki aksamalarla sık karşılaşmaktadır (3). Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre, 65 yaş ve üzeri kişilerin %78,7’sinin bir kronik hastalığa sahip olduğu ve bu kişilerin %32,3’ünün günlük yaşam aktivitelerinin önemli ölçüde kısıtlandığı belirtilmektedir. Ayrıca yaşlıların %16,4’ünün evde bakım desteğine ihtiyaç duyduğu bilinmektedir (4). Toplumda yaşlı birey sayısının ve buna paralel olarak sürekli bakım gerektiren kronik hastalık sayısının artması, başta yaşlının artan bakım gereksinimleri olmak üzere birçok sorunu beraberinde getirmektedir. Gelişen tüm bu değişiklikler ise bakım veren kişi kavramını önemli hale getirmektedir (5). Türk toplumundaki geleneksel yapı, olanaklar ve güçlü aile bağları nedeniyle ülkemizde yaşlı bireylere bakım verme, aile içi bir sorumluluk olarak görülmekte ve bakım çoğunlukla aile bireyleri tarafından sağlanmaktadır (6).

Yaşlı bireylerin bakım ihtiyaçları, yaşlanmanın getirdiği değişiklikler ve kronik hastalık sayısındaki artış nedeniyle gençlere göre daha karmaşıktır. Bakım ihtiyaçlarının istendik düzeyde karşılanabilmesi ve sağlık problemlerinin çözümü için yaşlı bireylerin sağlık çalışanları ile iletişim halinde olmaları gerekir. Yaşlanmayla birlikte artan fiziksel yetersizlikler, sağlık kurumlarına başvuruyu güçleştirmektedir. Diğer yandan yaşlı bireyler, görüşmeler sırasında sağlık durumları ile ilgili bilgileri sağlık çalışanları ile paylaşmayı

unutabilmektedir. Sağlık kurumlarından eğitim, danışmanlık ve tıbbi hizmet alımı, özellikle kendi evlerinde ve yalnız yaşayan yaşlı bireyler için daha zordur (7). Bakım verenler ise bu süreçte yaşlanmayla birlikte bireyde ortaya çıkan fizyolojik, psikolojik ve sosyal alanlara ilişkin değişikliklere bireylerin uyumlarını sağlamaya çalışmaktadır (8).

Yaşlılık döneminde artan bakım ve destek ihtiyacı, yaşlı birey kadar bakım verenleri için de sarsıcı olmaktadır (9). Yaşlı bireylere bakım verenler; günlük yaşam aktivitelerindeki aksamalar, güvenliği tehdit eden durumlar, zihinsel fonksiyonlardaki yetersizlikler, dışkı/ıdrar inkontinansı, kronik sağlık sorunları, psiko-sosyal ve davranışsal değişiklikler gibi güç durumlarla daha sık karşılaşmakta olup bu durumlar artan bakım yükü ile ilişkilendirilmektedir (10). Bu süreçte bakım verenlerin mevcut duruma uyum sağlamakta zorlanması, problemlerle baş etme becerilerinin yeterli düzeyde olmaması, duygusal yükün fazlalığı gibi etmenler ise bakım verenlerde anksiyete, depresyon, stres, korku, kaygı ve davranış bozukluklarının görülmesine neden olmaktadır (11).

Bakım verenlerde korku ve kaygı, sık karşılaşılan psikolojik sorunlardandır (8). Yaşlılığın ölüme daha yakın bir evre olarak kabul edilmesi, bu dönemde deneyimlenen sorun sayısının fazlalığı (hastalık artışı, daha az aktif olma, diğer bireylere bağımlı olma, gelir kaybı, akran ve eş kaybı gibi) bakım verenlerde yaşlılık dönemine dair korkuya neden olmaktadır (12,13). Korkunun en önemli tetikleyicisinin, yaşlı bireyi gören kişinin kendi kaçınılmaz kaderini gördüğüne dair inancı olduğu düşünülmektedir (14). Diğer yandan yaşlanma, insanlara yaşamın sona erdiğini hatırlatabileceği için ölüm kaygısı ile de ilişkilendirilmektedir (15). Ölüm kaygısı temel bir korkudur ve her bireyin varoluşsal bileşenlerinden biridir. Kişinin kendi ölümlülüğüne dair sürekli farkındalığı, hayatının kritik zamanlarında veya aşamalarında artabilir. Bakım verenlerin yaşlı ile yakın temasta olması, gelişen fiziksel gerilemelere ve yaşlının deneyimlediği acı ve sıkıntılara şahit olması, onlarda ölüm kaygısını uyandırabilir (16).

Literatürde bakım verenlerle gerçekleştirilen çalışmalar mevcut olup Semenova ve Stadlander'in (16) çalışmasında bakım verenlerde ölüm kaygısı ve depresyonla başa çıkmanın bakım verme süresi ile ilişkili olduğu ve bakım verme süresi arttıkça bakım verenlerdeki ölüm kaygısının arttığı saptanmıştır. Multipl Skleroz'lu hastaların bakım verenleriyle gerçekleştirilen bir çalışmada, bakım verenlerin yaşam kalitelerinin azaldığı ve ölüm kaygılarının arttığı tespit edilmiştir (17). Soleimani ve ark.'nın (18) çalışmasında kanser hastalarına bakım veren aile üyelerinin orta düzeyde ölüm kaygısı yaşadığı ve yaşam kalitelerinin azaldığı, azalan yaşam kalitesinin ise ölüm kaygısını artırdığı belirlenmiştir. Primer beyin tümörlü bireylerin bakım verenleriyle gerçekleştirilen bir çalışmada ise bakım verenlerin üçte ikisinden fazlasında orta-şiddetli düzeyde ölüm kaygısı olduğu saptanmıştır (19).

Bakım vermenin getirdiği yük ve buna bağlı gelişen psikolojik sıkıntı konusundaki farkındalığın artmasına rağmen, bugüne kadar sınırlı sayıda çalışmada bakım verenlerin ölüm kaygısı incelemiş olup, çalışmalar genellikle kanser ve psikiyatrik hastalığı olan bireylerin bakım verenlerinde gerçekleştirilmiştir (16-21). Ayrıca literatürde yaşlı bireylere bakım verenlerde yaşlılık dönemi korkusunu ve ölüm kaygısını değerlendiren bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmada, yaşlı bireylere bakım verenlerde yaşlılık dönemi korkusunun ve ölüm kaygısının belirlenmesi amaçlanmıştır ve bu doğrultuda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Yaşlı bireylere bakım verenlerin yaşlılık dönemi korku düzeyleri nasıldır?
- Yaşlı bireylere bakım verenlerin ölüm kaygısı düzeyleri nasıldır?
- Yaşlı bireylere bakım verenlerin yaşlılık dönemi korkusu ile ölüm kaygısı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

GEREÇ ve YÖNTEMLER

Araştırmanın Tipi

Bu araştırma, tanımlayıcı niteliktedir.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Bu araştırmanın evrenini, Mart-Haziran 2024 tarihleri arasında Merzifon Devlet Hastanesi Dahili Ve Cerrahi Klinikleri'nde yatan yaşlı bireylere bakım veren bireyler, örneklemi ise dahil etme kriterlerine (18-64 yaş aralığında olmak, iletişim sorunu bulunmamak, primer bakım verici olmak (en az 1 ay süreli bakım veren olması), psikiyatrik tanı almamış olmak, son 6 ay içerisinde birinci derece yakınına kaybetmemiş olmak) uygun bireyler oluşturmuştur. Örneklem sayısının belirlenmesi amacıyla Soleimani ve ark.'nın (18) araştırma sonuçları temel alınarak yapılan güç analizde Templer'in ölüm kaygısı ölçeği ortalama puanları kullanılmış ve %95 güç ve güven aralığı, %68 etki düzeyinde çalışmaya 94 bakım veren birey alınması planlanmış olup, araştırma 143 birey ile tamamlanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından literatür ışığında (20) geliştirilen bu formda yaş, cinsiyet, eğitim durumu gibi sosyodemografik özelliklere ve sağlık durumuna ilişkin toplam 10 soru bulunmaktadır.

Templer'in Ölüm Kaygısı Ölçeği (TÖKÖ): Templer (22) tarafından geliştirilen ve Şenol (23) tarafından Türkçe'ye uyarlaması yapılan ölçeğin (soruları doğru/yanlış şeklinde cevaplandırılmakta), yedili likert tipe uyarlaması Ertufan (24) tarafından gerçekleştirilmiştir. 15 maddelik olan bu ölçekten alınan toplam puan 15-105 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan puan yükseldikçe ölüm kaygısı artmaktadır. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlamasında Cronbach alfa değeri 0,72 (24), bu çalışmada 0.61'dir.

Yaşlılık Dönemi Korkusu Ölçeği (YDKÖ): Kara ve ark. (25) tarafından geliştirilen ölçek, 11 maddeden oluşmakta olup beşli likert tiptedir. Ölçek puanlaması 11-55 puan arasında değişmektedir. Ölçekten alınan puan yükseldikçe yaşlılık dönemine dair korku artmaktadır. Ölçeğin geçerlilik güvenirlik çalışmasında cronbach alfa değeri 0,85 (25), bu çalışmada 0,82'dir.

Verilerin Değerlendirilmesi

Veriler, Statistical Package for Social Science (SPSS) 21 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde sayı, yüzde, ortalama, standart sapma, minimum, maximum değerlerin yanı sıra bağımsız t-testi, tek tönü varyans analizi, Pearson korelasyon analizi ve doğrusal regresyon analizi kullanılmıştır. Verilerin normallik dağılımlarının belirlenmesinde Shapiro-Wilk testi kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık değeri $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırma için etik kurul izni (sayı: E-76988455-050.04-182348; tarih: 27.02.2024) ve çalışmanın yürütüleceği kurumdan araştırma izni (karar no: E-44269710-929-238123913; tarih: 01.03.2024)

alınmıştır. Katılımcılara, araştırmaya katılımın tamamen gönüllülük esasına dayalı olduğu bildirilmiş olup katılımcılardan yazılı aydınlatılmış onam alınmıştır. Araştırma Helsinki Bildirgesi, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak yürütülmüştür.

BULGULAR

Tablo I'de yaşlılara bakım veren bireylerin tanıtıcı özelliklerine göre dağılımları verilmiş olup bireylerin yaş ortalaması $51,56 \pm 9,79$ 'dur. Bakım veren bireylerin %77,60'ı kadın, %48,30'u ilköğretim mezunu, %78,30'u evli, %74,10'u ilçede yaşıyor, %48,30'u ev hanımı, %87,40'ının geliri giderine eşit ve %60,10'u ebeveynine bakım vermektedir. Ayrıca bireylerin %55,90'ında kronik hastalık mevcut ve %58,00'inin bakım verme süresi en az 7 aydır.

Tablo I. Yaşlı bireylere bakım verenlerin tanıtıcı özelliklerine göre dağılımları (n=143)

Özellikler	n (%)
Cinsiyet	
Kadın	111 (77,60)
Erkek	32 (22,40)
Eğitim durumu	
Okur-yazar	11 (7,70)
İlköğretim mezunu	69 (48,30)
Ortaöğretim mezunu	32 (22,30)
Yükseköğretim mezunu	31 (21,70)
Medeni durum	
Evli	112 (78,30)
Bekar	31 (21,70)
Yaşadığı yer	
İl	17 (11,90)
İlçe	106 (74,10)
Köy	20 (14,00)
Çalışma durumu	
Memur	12 (8,40)
Serbest meslek/işsiz	29 (20,30)
Ev hanımı	69 (48,30)
Emekli	33 (23,00)
Ekonomik durum	
Gelir giderden az	13 (9,10)
Gelir gidere eşit	125 (87,40)
Gelir giderden fazla	5 (3,50)
Yaşlı bireye yakınlık durumu	
Eşi	21 (14,70)
Çocuğu	86 (60,10)

Tablo I Devamı. Yaşlı bireylere bakım verenlerin tanıtıcı özelliklerine göre dağılımları (n=143)

Diğer aile bireyleri/akrabalar	12 (8,40)
Diğer	24 (16,80)
Kronik hastalık varlığı	
Var	80 (55,90)
Yok	63 (44,10)
Bakım verme süresi	
1-3 ay	38 (26,60)
4-6 ay	22 (15,40)
7 ay ve üzeri	83 (58,00)
	$\bar{X} \pm SS$
Yaş (min: 18, maks: 64)	51,56±9,79
SS: Standart sapma, min: Minimum, max: Maximum	

Yaşlılara bakım veren bireylerin YDKÖ puan ortalamasının 32,76±8,95, TÖKÖ puan ortalamasının 60,53±17,88 olduğu saptanmıştır (Tablo II).

Tablo III'te yaşlılara bakım veren bireylerin tanıtıcı özellikleri ile YDKÖ ve TÖKÖ puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin veriler yer almakta olup, tanıtıcı özellikler ile YDKÖ ve TÖKÖ puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$)

Tablo II. Yaşlı bireylere bakım verenlerin YDKÖ ve TÖKÖ puan ortalamaları

	Min	Maks	$\bar{X} \pm SS$
YDKÖ	11.00	55.00	32.76±8.95
puanı			
TÖKÖ	21.00	105.00	60.53±17.88
puanı			
$\bar{X}$: Ortalama, SS: Standart sapma, YDKÖ: Yaşlılık dönemi korkusu ölçeği, TÖKÖ: Templer'in Ölüm kaygısı ölçeği			

Tablo III. Yaşlı bireylere bakım verenlerin tanıtıcı özellikleri ile YDKÖ ve TÖKÖ puanlarının karşılaştırılması (n=143)

Değişkenler	YDKÖ $\bar{X} \pm SS$	Test	TÖKÖ $\bar{X} \pm SS$	Test
Cinsiyet				
Kadın	32,45±8,56	t: -0,680	60,86±12,79	t: -0,102
Erkek	33,81±10,27	p: 0,500	61,12±12,38	p: 0,919
Eğitim durumu				
Okur-yazar	31,00±7,01		59,90±11,51	
İlköğretim mezunu	33,33±9,97	F: 0,350	61,30±12,32	F: 0,877
Ortaöğretim mezunu	33,03±8,05	p: 0,789	63,15±14,95	p: 0,455
Yükseköğretim mezunu	31,83±8,21		58,12±11,20	
Medeni durum				
Evli	33,09±8,95	t: 0,852	61,97±12,60	t: 1,902
Bekar	31,54±9,01	p: 0,396	57,12±12,33	p: 0,059
Yaşadığı yer				
İl	32,52±8,03	F: 0,155	62,11±7,04	F: 0,127
İlçe	32,60±9,67	p: 0,857	60,90±13,59	p: 0,881
Köy	33,80±5,09		60,00±11,54	
Çalışma durumu				
Memur	33,66±5,97		62,75±11,07	
Serbest meslek/işsiz	31,31±9,49	F: 1,386	59,89±11,44	F: 0,186
Ev hanımı	31,98±8,53	p: 0,250	61,30±12,56	p: 0,906
Emekli	35,33±9,96		60,36±14,71	

Tablo III Devamı. Yaşlı bireylere bakım verenlerin tanıtıcı özellikleri ile YDKÖ ve TÖKÖ puanlarının karşılaştırılması (n=143)**Ekonomik durum**

Gelir giderden az	33,07±9,75	F: 0,671	62,00±10,59	F: 0,145
Gelir gidere eşit	32,91±8,95	p: 0,513	60,91±13,01	p: 0,866
Gelir giderden fazla	28,20±8,76		58,40±9,50	

Yaşlı bireye yakınlık durumu

Eşi	34,90±11,13		61,28±15,71	
Çocuğu	32,86±9,15	F: 1,026	61,53±12,27	F: 0,527
Diğer aile bireyleri/akrabalar	33,25±5,02	p: 0,383	56,66±12,39	p: 0,665
Diğer	30,29±7,40		60,54±11,55	

Kronik hastalık varlığı

Var	32,98±9,24	t: 0,338	60,51±13,11	t: -0,436
Yok	32,47±8,64	p: 0,736	61,44±12,14	p: 0,664

Bakım verme süresi

1-3 ay	34,28±8,71	F: 0,766	61,63±13,10	F: 0,233
4-6 ay	31,90±10,62	p: 0,467	62,00±13,39	p: 0,797
7 ay ve üzeri	32,28±8,61		60,31±12,38	

̄X: Ortalama, SS: Standart sapma, YDKÖ: Yaşlılık Dönemi Korkusu Ölçeği, TÖKÖ: Templer'in Ölüm Kaygısı Ölçeği

Yaşlılara bakım veren bireylerin yaşları, YDKÖ ve TÖKÖ puan ortalamaları arasındaki ilişkiye ilişkin veriler Tablo IV'te sunulmuş olup; yaş ile yaşlılık dönemi korkusu arasında düşük düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur ($r=0,196$; $p<0,05$). YDKÖ ve TÖKÖ puan ortalamaları arasında ise orta düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($r=0,439$; $p<0,01$). Yaşlılık dönemi korkusunun, ölüm kaygısı üzerindeki etkisini belirlemek için yapılan doğrusal regresyon analizi sonucuna göre, F değerine

karşılık gelen anlamlılık seviyesine bakıldığında kurulan modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır ($F=33,696$; $p<0,05$). Yapılan analiz sonucuna göre yaşlılık dönemi korkusunun, ölüm kaygısına pozitif yönde anlamlı bir etkisinin olduğu görülmektedir. Ölüm kaygısı değişkeninin %19,3'ünün modeldeki bağımsız değişken yani yaşlılık dönemi korkusu tarafından açıklandığı saptanmıştır (düzenlenmiş $R^2=0,193$) (Tablo V).

Tablo IV. Yaş, YDKÖ ve TÖKÖ puan ortalamaları arasındaki ilişki

Değişkenler		YDKÖ	TÖKÖ
Yaş	r	0,196*	-0,103
	p	0,019	0,219
YDKÖ	r	-	0,439**
	p	-	0,000

YDKÖ: Yaşlılık dönemi korkusu ölçeği, TÖKÖ: Templer'in Ölüm kaygısı ölçeği, r: Pearson korelasyon analizi, * $p<0,05$, ** $p<0,01$

Tablo V. Yaşlılık dönemi korkusunun, ölüm kaygısını yordamasına ilişkin regresyon analizi

Değişkenler	Ölüm kaygısı							
	β	SH	Beta	t	p	F	Model (p)	R ² Durbin Watson
Yaşlılık dönemi korkusu	31.791	5.131		6.195	0.000*	33.696	0.000*	0.193 1.644

*p<0,05, R: Referans kategori

TARTIŞMA

Yaşlı bireylere bakım verme, uzun ve zor bir süreçtir. Bu süreçte bakım verenler, yaşlı bireylerin tüm gereksinimlerinin karşılanması konusunda kendilerini sorumlu hissetmektedir. Hissedilen bu sorumluluk ise bakım veren kişinin kısıtlanmasına ve bakım yükünün artmasına neden olmaktadır (26). Ayrıca bakım vermenin stresli bir iş olması, bakım verenlerin korku ve kaygı gibi istenmeyen duyguları deneyimleme ihtimalini arttırmaktadır (27,28).

Yaşlı bireylere bakım verenlerde yaşlılık dönemi korkusu ve ölüm kaygısının belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada, yaş ortalamasının $51,56 \pm 9,79$ olduğu ve bakım verenlerdeki yaşlılık dönemi korkusunun orta düzeyde olduğu bulunmuştur. Kısaç ve ark.'nın (29) orta yaşlı kadınlarla gerçekleştirdiği çalışmada, kadınların orta düzeyde yaşlanma kaygısına sahip olduğu belirlenmiştir. Arslan ve Şahin'in (30) çalışmasında, yetişkinlerdeki yaşlılık dönemi korkusunun ortalamasının üzerinde olduğu bildirilmiş olup Suh ve Choi'nin (31) orta yaşlı yetişkinlerle gerçekleştirdiği çalışmada da benzer sonuç elde edilmiştir. Bizim çalışmamızda ayrıca artan yaş ile birlikte yaşlılık dönemi korkusunun da arttığı saptanmış olup Donizzetti'nin (32) çalışmasında da benzer sonuç elde edilmiştir. Abdelkader ve ark. (33) tarafından Mısır'da yapılan kesitsel bir çalışmada ise yaşlanma kaygı düzeyinin genç yaş grubunda daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Literatürde artan yaş ile birlikte yaşlılık dönemi korkusunun azaldığını belirleyen çalışmalar da yer almaktadır (30,34). Tüm dünyada yaşlı nüfusun giderek artıyor olması, toplumun yaşlıyı ve yaşlanmayı nasıl algıladığı, yaşlanma hakkındaki yanlış inanışlar (acizlik, kronik hastalık, yoksunluk vb.)

ve olumsuz tutumlar bireylerin yaşlılığa olan bakış açısını negatif etkileyebilmekte ve yaşlanmanın kaçınılması gereken bir durum olarak görülmesine neden olmaktadır (14). Benzer şekilde bizim ülkemizde de yaşlılık dönemi yaşamsal faaliyetlerde, üretkenlikte, kendine yetmede ve bağımsızlıkta azalmanın meydana geldiği bir dönem olarak düşünülmekte ve bu yönüyle korkulacak bir dönemmiş gibi değerlendirilmektedir (30). Cherry ve ark.'nın (35) çalışmasında ergen/genç yetişkinlerin, orta yaşlı/yaşlı yetişkinlere göre daha az yaşlı ayrımcılığı bildirdiği saptanmış olup yaşlanmaya ilişkin fazla bilginin, olumsuz yaşlı ayrımcılığı ile ilişkili olduğu belirlenmiştir. Bu anlamda bizim çalışmamıza dahil olan bakım verenlerin yüksek yaş ortalamasının ($51,56 \pm 9,79$), yaşlılık dönemine yaklaşmış olan bu yaş grubunun yaşa bağlı fizyolojik ve psikolojik anlamda deneyimlediği değişikliklerin ve yaşlılık dönemine ilişkin daha çok şey biliyor olmalarının çalışma sonucunu etkilediği düşünülmektedir.

Bakım ihtiyacı olan hastaların sayısındaki artış ve tıp alanındaki gelişmeler, kurumsal bakımın yerini evde bakıma bırakmıştır (36). Dolayısıyla kaçınılmaz olarak ev ortamındaki informal bakıcıların (aile üyeleri, eşler, arkadaşlar vb.) sayısında artış yaşanmıştır. Özellikle çeşitli sağlık problemlerine sahip olan yaşlı bireylerin, bakım ihtiyaçları daha fazladır. Küresel olarak, yaşlılara informal bakım verenlerin sayısının giderek arttığı ve demografik değişiklikler nedeniyle bakım verenlerin birçoğunun ileri yaş grubunda yer aldığı bilinmektedir (37). Bakım vermenin, bakım verenler için hastayla yakın temas halinde olmak ve onun acısını ve fiziksel gerilemesini gözlemlemek, artan mali, duygusal ve fiziksel yükler dahil olmak üzere birçok ciddi sonuçlar doğurmasının yanı sıra ölüm kaygısını

da tetikleyebileceği belirtilmektedir (36). Çalışmamızda yaşlı bireylere bakım verenlerin ölüm kaygılarının orta düzeyde olduğu bulunmuştur. Literatürde benzer sonucun elde edildiği çalışmalar yer almaktadır (18,19,21,36). Aile üyelerinin yanı sıra hasta ve ailelerine yardımcı olan, doğrudan sağlık hizmeti veren sağlık personelleri de ölüm kaygısı ile karşı karşıya kalmakta olup Tepe Medin ve ark.'nın (38) dahili kliniklerde gerçekleştirdiği çalışmada, hekim ve hemşirelerin orta düzeyde ölüm kaygısı yaşadığı bulunmuştur. Seyedoshohadaee ve ark.'nın (17) Multipl Skleroz hastalarının bakım verenleriyle yaptığı çalışmada ise bakım verenlerin büyük çoğunluğunda ölüm kaygısı düzeyinin düşük olduğu saptanmıştır. İnformal bakım verenlerin bakım yüküne ilişkin hemşire görüşlerinin değerlendirildiği bir çalışmada, hemşirelerin %94,9'u bakım verenlerin çeşitli güçlükler (kendine zaman ayıramama, fiziksel zorlanma, duygusal desteğe ihtiyaç duyma vb.) yaşadığını, yaşanan güçlüklerin ise bakım verenlerin kişisel özellikleri, bakım verme süresi ve çok boyutlu bakım sağlamak zorunda olmaları ile ilişkili olduğunu belirtmiştir (39). Dağdeviren ve ark.'nın (40) evde sağlık hizmeti alan hastaların bakım verenleri ile gerçekleştirdiği çalışmada bakım yükünün yüksek olduğu, bakım yükü ile tükenmişlik, güçsüzlük-çaresizlik hissetme ve hastayla iletişim sıkıntısının ilişkili olduğu, bakım yükü çok yüksek olanların da tamamının anti-depresan kullandığı saptanmıştır. Kronik hastalığı olan bireylere bakım verenlerin değerlendirildiği bir çalışmada ise bakım verme yükü arttıkça bakım verenin iyilik hali alt boyutu olan temel ihtiyaçlarının daha az karşılandığı bulunmuştur (41). Çalışmamızdaki bakım verenlerin ölüm kaygılarını; bakım verdikleri yaşlıların veri toplama sürecinde hastane yatıyor olması ve bu süreçte artan bakım ihtiyacı etkilemiş olabilir.

Çalışmamızda ayrıca yaşlılık dönemi korkusunun ölüm kaygısını artırdığı belirlenmiştir. Literatürde yaşlılık dönemi korkusunun ölüm kaygısını arttırdığını belirleyen başka çalışmalar da mevcuttur (15,42). Barnett ve Adams (43) tarafından 18-30 yaş aralığındaki lisans

öğrencileriyle gerçekleştirilen çalışmada, yaşlanma kaygısı yaşayan öğrencilerin daha fazla ölüm korkusu yaşadığı ve iyimserlik düzeylerinin düşük olduğu saptanmıştır. Rupprecht ve ark.'nın (44) ideal yaşam beklentisi ve korku türleri arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmada ise yaşlılıkta yalnızlık korkusu ve yaşlanmayla ilişkili hastalık korkusu ile ölüm korkusunun ilişkili olduğu bulunmuştur. Kronik hastalık sayısı ve ölüm oranlarının yüksek olduğu yaşlılık döneminin, yaşamın sona erdiğini hatırlatıcı etkisi nedeniyle ölüm kaygısının arttığı düşünülmektedir. Özellikle çalışmamıza katılan bakım verenlerin yaş ortalamasının yüksek olması (51,56±9,79) yani yaşlılık dönemine yakın bir yaş grubunda olmaları sonucu etkilemiş olabilir.

SONUÇ

Çalışma sonucunda yaşlı bireylere bakım verenlerin yaşlılık dönemi korkularının ve ölüm kaygılarının orta düzeyde olduğu bulunmuş olup yaş arttıkça yaşlılık dönemi korkusunun arttığı belirlenmiştir. Ayrıca bireylerdeki yaşlılık dönemi korkusunun ölüm kaygısını artırdığı saptanmıştır.

Yaşam süresinin artması ve nüfusun yaşlanması ile bakıma ihtiyaç duyan yaşlı birey sayısı hızla artmaktadır. Bakım ihtiyaçları ise genellikle informal bakım sağlayan aile üyeleri tarafından karşılanmaktadır. Yaşlı sayısının artışına paralel olarak informal bakım veren sayısı da giderek artmakta ve demografik değişiklikler nedeniyle bakım verme sürecine ileri yaşlardaki bireyler daha fazla dahil olmaktadır. Bakım vermek özellikle yaşlılık dönemine yaklaşmış veya yaşlılık dönemindeki bireyler için fiziksel, psikolojik ve sosyal açıdan zorlayıcı olabilmektedir. Bu yaş grubundaki bireyler bakım süreci boyunca değişken ve artan sorumluluklarının yanı sıra kendi yaşlanma süreçlerindeki problemlerle de karşı karşıya kalabilecekleri için bakım veren olmalarının yanı sıra bakıma ihtiyaç duyan bireyler haline de gelebilirler. Bu anlamda informal bakım verenlerin yaşadıkları zorlukların farkına

varılması ve onların ruh sağlığını da dikkate alarak biyopsikososyal bütünlük içinde sağlık ve sosyal destek hizmetlerinin eşgüdümlü olarak sunulması gerekmektedir.

BİLDİRİMLER

* Bu çalışma, IX. International Health, Engineering and Sciences Congress'de sözel bildiri (özet) olarak sunulmuştur.

Çıkar Çatışması

Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Finansal Destek

Bu çalışmada herhangi bir kurum veya kuruluştan finansal destek alınmamıştır.

Etik Onay

Çalışma Amasya Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu tarafından onaylanmıştır.

Yazar Katkıları

Fikir: KS, MÇY, Tasarım: KS, MÇY, Gözetim: KS, MÇY, Araç gereç: KS, Veri toplama ve işleme: KS, MÇY, Analiz ve yorumlama: KS, MÇY, Literatür tarama: KS, MÇY, Yazma: KS, MÇY, Eleştirel inceleme: KS, MÇY

KAYNAKLAR

- United Nations Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2022). World Population Prospects 2022: Summary of Results. UN DESA/POP/2022/TR/NO. 3.
- TurkStat Data Portal. Elderly Statistics, 2023. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Elderly-Statistics-2023-53710>, Erişim tarihi: 27.03.2024.
- Sağlam Z, Koç Z, Çınarlı T, ve ark. Altmış beş yaş ve üzeri bireylere bakım veren hasta yakınlarının bakım verme yükü ile etkileyen faktörlerin belirlenmesi. Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi. 2016; 1: 40-60.
- TurkStat Data Portal. Türkiye Older Persons Profile Survey, 2023. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Türkiye-Older-Persons-Profile-Survey-2023-53809>, Erişim tarihi: 22.03.2024.
- Tarı-Selçuk K, Avcı D. Kronik hastalığa sahip yaşlılara bakım verenlerde bakım yükü ve etkileyen etmenler. SDÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi. 2016; 7: 1-9.
- Yeşil T, Çetinkaya-Uslusoy E, Korkmaz M. Kronik hastalığı olanlara bakım verenlerin bakım yükü ve yaşam kalitesinin incelenmesi. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi. 2016; 5: 54-66.
- Karakuş Z, Canlı-Özer Z. Kronik hastalığa sahip yaşlı bireylerde mobil sağlık uygulamalarının kullanımı. İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi. 2022; 7: 391-395.
- Şahin M. Korku, kaygı ve kaygı (anksiyete) bozuklukları. Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi. 2019; 6: 117-135.
- Tereci D, Turan G, Kasa N, ve ark. Yaşlılık kavramına bir bakış. Ufuk Ötesi Bilim Dergisi. 2016; 16: 84-116.
- Kalınkara V, Kalaycı İ. Yaşlıya evde bakım hizmeti veren bireylerde yaşam doyumu, bakım yükü ve tükenmişlik. Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi. 2017; 10: 19-39.
- Çetinkaya N, Dönmez E. İnmeli hastalara bakım verenlerde bakım yükü, anksiyete ve depresyon düzeyinin incelenmesi. Sağlık Akademisyenleri Dergisi. 2023; 10: 49-59.
- Tunçay GY. Toplumda yaşa bağlı ayrımcılık. Avrasya Sağlık Bilimleri Dergisi. 2020; 3: 1-5.
- Awang H, Mansor N, Nai Peng T, et al. Understanding ageing: fear of chronic diseases later in life. J Int Med Res. 2018; 46: 175-184.
- Erkuran H. Yaşlanma korkusu. Sağlık ve Toplum. 2020; 20: 26-29.
- Bodner E, Shrira A, Bergman YS, et al. Anxieties about aging and death and psychological distress: The protective role of emotional complexity. Personality and Individual Differences. 2015; 83: 91-96.
- Semenova V, Stadtlander L. Death anxiety, depression, and coping in family caregivers. Journal of Social, Behavioral, and Health Sciences. 2016; 10: 5.
- Seyedshohadaee M, Bozorgi Matin M, Haghani H. Association of death anxiety and quality of life in the caregivers of patients with multiple sclerosis. Iran Journal of Nursing (IJN). 2019; 32: 1-13.
- Soleimani MA, Lehto RH, Negarandeh R, et al. Death anxiety and quality of life in Iranian caregivers of patients with cancer. Cancer Nursing. 2017; 40: E1-E10.
- Willis K, Ravyts SG, Lanoye A, et al. Measuring and understanding death anxiety in caregivers of patients with primary brain tumor. Palliat Support Care. 2023; 21: 812-819.
- Kulu M, Özsoy F. Bakım verenlerin depresyon, kaygı düzeyleri, ölüm kaygısı ve yaşam kaliteleri. Çukurova Medical Journal. 2020; 45: 29-38.
- Uslu-Sahan F, Terzioğlu F, Koc G. Hopelessness, death anxiety, and social support of hospitalized patients with gynecologic cancer and their caregivers. Cancer Nursing. 2019; 42: 373-380.
- Templer DI, Dotson E. Religious correlates of death anxiety. Psychological Reports. 1970; 26: 895-897.
- Şenol C. Ankara ilinde kurumlarda yaşayan yaşlılarda ölüme ilişkin kaygı ve korkular. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. 1989.
- Ertufan H. Bir grup tıp öğrencisi üzerinde ölüm kaygısı ve korkusu ölçeklerinin geçerlik güvenirlik çalışması. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Üniversitesi, İstanbul. 2000.
- Kara HZ, Akyüz İ, Kutlu İ, ve ark. Yaşlılık Dönemi Korkusu Ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. Sosyal Sağlık Dergisi. 2023; 3: 112-126.
- Aydar-Bakır N, Karabağ-Aydın A. Yaşlı hastalara bakım veren bireylerdeki bakım yükünün ve etkileyen faktörlerin

- belirlenmesi. İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi. 2023; 8: 887-896.
27. Beyazıt U. Hastanede tedavi gören çocukların ebeveynlerinde bakım verme yükünün incelenmesi. Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi. 2017; 1: 10-19.
 28. Karsavuran N, Özen M, Eke RN, ve ark. Bir eğitim ve araştırma hastanesi evde sağlık hizmetleri biriminde takipli hastalara bakım veren kişilerde psikolojik sıkıntı görülme sıklığı. Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi (STED). 2022; 31: 254-261.
 29. Kıskaç N, Rashıdı M, Kiskac M. Determination of aging anxiety in middle-aged women. Revista da Associaçao Medica Brasileira (1992). 2024; 70: e20231220.
 30. Arslan K, Şahin H. Yetişkinlerin yaşlılık dönemi korkusu ile yaşam doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi. Premium E-Journal of Social Sciences (PEJOSS). 2024; 8: 565-571.
 31. Suh SR, Choi HJ. Aging anxiety and related factors of middle-aged adults. Korean J Adult Nurs. 2013; 25: 464-472.
 32. Donizzetti AR. Ageism in an aging society: The role of knowledge, anxiety about aging, and stereotypes in young people and adults. Int J Environ Res Public Health. 2019; 16: 1329.
 33. Abdelkader AS, Elbayer R, Ashour AA, et al. Exploring ageism and aging anxiety: A cross-sectional study in Egypt. Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol . 2025 Mar 6. doi: 10.1007/s00127-025-02846-y. Online ahead of print.
 34. Gao Y. Measurement of aging anxiety in Taiwan: An application of a multidimensional item response model. Social Behavior and Personality. 2012; 40: 557-566.
 35. Cherry KE, Brigman S, Lyon BA, et al. Self-reported ageism across the lifespan: Role of aging knowledge. Int J Aging Hum Dev. 2016; 83: 366-380.
 36. Quevedo-Blasco R, Díaz-Román A, Vega-García A. Death anxiety in caregivers of chronic patients. Healthcare (Basel). 2024; 12: 107.
 37. İpek L, Gunes-Gencer GY. Dünya’da ve Türkiye’de yaşlı informal bakım verenler: Geleneksel derleme. Geriatrik Bilimler Dergisi. 2023; 6: 182-193.
 38. Tepe-Medin Ş, Hintistan S, Özoran Y. Dahili kliniklerde çalışan hekim ve hemşirelerde ölüm kaygısının belirlenmesi. HUEMFAD. 2020; 7: 262-270.
 39. Türken-Gel K, Tokur-Kesgin M. İnformal bakım verenlerin bakım yüküne ilişkin hemşirelerin görüşleri. Journal of Anatolia Nursing and Health Sciences. 2017; 20: 267-278.
 40. Dağdeviren T, Demir N, Adahan D, ve ark. Evde sağlık hizmeti alan hastaların bakım verenlerinde bakım yükü. TJFMPC. 2020; 14: 186-195.
 41. Kol R, Yılmaz-Karabulutlu E. Kronik hastalığı olan bireylere bakım verenlerin bakım yükü ve iyilik halinin değerlendirilmesi. Kocaeli Med J. 2021; 10: 119-127.
 42. Bodner E, Shrira A, Bergman YS, et al. The interaction between aging and death anxieties predicts ageism. Personality and Individual Differences. 2015; 86: 15-19.
 43. Barnett MD, Adams CM. Ageism and aging anxiety among young adults: relationships with contact, knowledge, fear of death, and optimism. Educational Gerontology. 2018; 44: 693-700.
 44. Rupprecht FS, Martin K, Lang FR. Aging-related fears and their associations with ideal life expectancy. Eur J Ageing. 2022; 19: 587-597.